

OBRAVNAVA ALKOHOLIKOV PRED ZDRAVLJENJEM IN PRIPRAVA NA ZDRAVLJENJE

Majda Sečen

Namesto uvoda

Napisati moram, da me je prispevek Stanislave Šarčeviĉ z naslovom Obravnava alkoholikov pred zdravljenjem in priprava na zdravljenje (Socialno delo, št. 2, 1985.) spomnil na ĉas, ko sem tudi sama podobno delala - kot da se je ĉas zavrtel nazaj.

V zadnjih letih so se moji pogledi na alkoholologijo razjasnili in ob delu tudi uredili. Spoznala sem nekaj literature, uĉila sem se ob svojem delu in svojih napakah, gledala sem, kako delajo strokovnjaki na tem podroĉju. Danes je pravzaprav vsem, ki se Źelijo izpopolnjevati, na razpolago kar dovolj ustrezne slovenske in jugoslovanske strokovne literature in ĉlankov, marsikar je tudi prevedenega.

Kitajski pregovor pravi: "Tisti, ki te je nauĉil loviti ribe, ti je storil veĉ dobrega, kot tisti, ki ti je podaril ribo". Vemo, da je podobno pri socialnem delu: ljudje se morajo nauĉiti sooĉati s teŹavami in jih reŹevati. Morda to zveni preveĉ enostavno ali celo kruto, a za pomoĉ ljudem v stiski je bistveno. Tudi pri alkoholizmu in zavozlanih in nezadovoljujoĉih odnosih, ki so njegova posledica, je tako, da lahko le prizadeti sami najveĉ naredijo za korenito spremembo medsebojnih iger "zatiralcev in zatiranih".

Da pa bi dosegli korenite spremembe, so potrebni primerni programi druŹinske skupinske terapije in "organizatorji" letih. Socialni delavci centrov za socialno delo smo pri tem predvsem usmerjevalci. Moramo pa se nauĉiti, da se ne po-

stavimo na stran enih zoper druge; da enim ne dajemo obljub, ki jih ne moremo izpolniti in da ne predstavljamo preganjalca ali vršilca kakršnih koli družbenih ali zasebnih represalij za drugega.

Osem let je minilo, kar sem končala šolo za socialne delavce, pa šele v zadnjih letih nekako živo čutim, kaj pravzaprav pomeni, da je socialna služba služba pomoči: razumeti človeka v stiski, mu jasno in iskreno povedati, kaj lahko pričakuje od nas oziroma kaj vse mora vsakdo sam storiti zase. V primerih pa, ko korenite spremembe življenja niso več možne, zagotoviti nujen socialni status (rečimo na področju alkoholizma pri ireverzibilnih alkoholikih).

Pa pojdimo po vrsti. Uporabila bom podnaslove iz omenjenega članka, ustavila pa se bom ob navedbah, ki so se mi zdele bolj stvar represije kot pomoči.

Registracija primera, zbiranje podatkov:

Tudi pri nas izkušnje kažejo na to, da pridejo k nam največkrat najožji svojci in povedo, da imajo v družini težave zaradi alkoholizma. Če govorijo na splošno o težavah v odnosih, jih vprašam, če se jim zdi, da je to odvisno in povezano s pitjem. Svojci sami postavijo najbolj zanesljivo diagnozo; samo žena lahko pove, ali je zanjo mož, ki pije, moteč ali ne. S kakšno pravico bi mi označevali ljudi? Kaj bi jim s tem pomagali? Če kasneje ni dviga iz teme alkoholizma (vemo pa, kako malo alkoholikov se je doslej vključevalo in uspešno rehabilitiralo), predstavlja to za posameznika nelzbrisljivo stlgmo, ki jo mnogi zlorabijo. Torej se ne začne običajno delati z alkoholikom, ki se svojega stanja niti ne zaveda in mu je v njegovi omami lepo, temveč s svojcem. S tem tudi poskušamo prekiniti različne igre (po Berneju) suhega, treznega alkoholika. Kadar pa k nam pride kdo zaradi tega, da bi mi zagrozili alkoholiku, se mu v njegovem imenu maščevali, odide razočaran.

Kaj naj pomeni "razčiščevanje alkoholikovega odnosa do alkohola"? Kdo pa prizna, da pije, ali celo, da pije preveč? In če se ne bo uspešno vključil v urejanje - čemu mu to dokazovati? Tudi svojce ne prepričujem, kaj je osnova za težave v njihovi družini. Njihovo zanikanje ali olajševanje položaja pa si razlagam na tri načine: odgovarja jim pridobljena ali priborjena vloga (komplementarna alko-

holikov), tudi sami so odvisni od alkohola, ali pa težav res ne čutijo (zaradi že prejšnje odmaknjenosti zakoncev do tolikšne mere, da ne vedo, kaj se dogaja z drugim).

Ponavadi žena dobro ve, kdaj postane njen mož agresiven. Smiselno je, da se tega zave in se, če se je že odločila, da bo vztrajala v zakonu z alkoholikom, izogiba izzivanjem. Večkrat žene same povedo, da se takrat, ko tako ravna, vihar prej in z manj škode poleže. Poznamo pa tudi primere, ko žene in matere pritegnejo v boj še odraščajoče otroke, jih nezavedno, pa tudi zavedno, izpostavljajo možu oziroma očetu, da se tako same zaščiti (po Brajšu tri oblike zlorabe materinske ljubezni). Med pripravo na zdravljenje materialne razmere v družini ne vplivajo pomembno na možnost urejanja, saj jemljemo zakon in družino kot odnosni, cirkularni sistem (Brajša), ne pa kot dogovor o materialnem preskrbovanju (v smislu "biti, ne imeti" - po Frommu). Če je zakon samo še to slednje, urejanje ne more uspeti. Imela sem nekaj primerov, ko sem se pogovarjala z otroki alkoholikov. Zanimalo jih je in kasneje so si poiskali nekaj odgovorov na svoja vprašanja v ustrezni literaturi. Takšna srečanja pa se mi zdijo pomembna, predvsem zato, ker se otrokom zmanjša občutek bremena, neke nejasne krivde. Ob tem je smiselno otrokom ozaveščati pitje, posledice, iskanje rešitev iz stisk brez omam, zdrav način življenja - vse to je morda delček preventive za naslednjo generacijo.

Na različnih področjih socialnega dela velja, v primeru alkoholizma pa morda še bolj, da nam podatki pridobljeni hote ali nehote, ustvarjajo slabo sliko, ki jo pozneje zelo težko pravilno osvetlimo. Večkrat razmišljam, kaj naj počnem s kakšno informacijo. Zakaj bi dopuščali nekoristno blatenje, če odnosov ne moremo razčiščevati?

Različne službe lahko postavljajo diagnoze in delovne načrte, vendar pa v primerih alkoholizma to ne daje rezultatov. Osnovno je dvoje: Družina nujno potrebuje predvsem urejanje (po starem: zdravljenje) in vsi morajo biti pripravljeni, da se kar se le da potrudijo (izkušnje organizacije Alcoholics Anonymous: "...treznost ni za tiste, ki jo hočejo ali potrebujejo, pač pa za tiste, ki so pripravljeni zanjo storiti vse.").

Priprava na zdravljenje:

Naše delo se dotika občutljivih življenjskih področij, zato moramo biti pri izražanju previdni, še posebej, kadar gre za pisne oblike. Pa še ob vsej pozornosti in dobronamernosti prihaja do različnih razlag (ali celo zlorab) enakih dejstev. Znano je, da "socialci" v veliki meri uporabljamo neustrezno izrazje. Pri svojem delu skušam uporabljati bolj življenjski, ustrežnejši jezik; zato me je v prispevku zbudno besedilo: "Ker socialni delavec že razpolaga z objektivnimi dokazi glede alkoholizma, mora alkoholika soočiti...". Mislim, da pri našem delu ne gre za dokazovanje (saj nismo sodišče), temveč za tenkočutnost, da zaznavamo stiske ljudi in verjamemo ljudem, ki izražajo svoje stiske. Ljudje tudi čutijo, ali smo iskreni ali ne. Nisem še slišala, da bi žena pustila moža zato, ker mu je dokazan alkoholizem, temveč ga je pustila zato, ker ne more in noče več živeti v uničujočih odnosih.

Ali pa alkoholikovo priznanje, da je alkoholik-na to gledam kot na njegovo, pa tudi svoje ponižanje-v urejanju se človek lahko vda ali pa ne. Zakaj bi imela pred sabo razgaljene, dotolčene ljudi, saj jim jaz sama ne morem v ničemer bistveno pomagati? V takšnih primerih gre predvsem za ireverzibilne alkoholike, ki so potrebni drugačne socialne pomoči, ne pa siljenja v priznanje.

Kadar se pogovarjam o mrebitni vključitvi v program urejanja-predvsem s svojci -ženami-jim "obljubim", da bodo morali vložiti veliko truda, če bodo hoteli kaj doseči. Svojci namreč niso samo sodelavci, temveč glavni subjekti v procesu urejanja.

V zadnjem času sem vse pogosteje priča ženam, ki vztrajajo pri svoji odločitvi (recimo za razvezo), ker ne verjamejo, da lahko zaživijo na drugačen način in ne poskušajo. Ravno zaradi takšne ženine črnogledosti ter sto in stokrat neizpolnjenega upanja moramo biti strokovni delavci toliko bolj dosledni in se moramo držati dogovorjenega. Bolj kot samo razlagati se mi zdi pomembno, da jih seznanimo z literaturo, v kateri spoznajo mnoge sebi podobne primere ter izpovedi tistih, ki so doživljali podobne stiske kot oni, pa jim je uspelo urediti se. Preprosto je dejstvo, da človek najbolj zaupa tistemu, kar sam vidi in spozna. Strokovni delavec lahko dobro razloži problematiko alkoholizma, največ pa pove urejena družina rehabilitiranega alkoholika.

Sodelovanje delovne organizacije

Delavca se sme disciplinsko preganjati zaradi storjenih prekrškov in nedisciplin pri delu, ne pa zaradi alkoholizma. Takšne ukrepe sodišče združenega dela zavrne (Ramovš).

Vključitev v zdravljenje

Nekaj let že spoznavam delo klubov in terapevtskih skupin. Za vodenje takšnega dela pa je za vsakogar, ne glede na osnovno izobrazbo in poklic, nujno dodatno in nenehno usposabljanje (skupinsko delo, družinska terapija, pa seveda celostna problematika alkoholizma in možnosti reševanja).

Sklepi

Navedla sem nekaj izkušenj, ki sem jih pridobila, in nekaj spoznanj, ki se jih skušam držati. Tudi pri tem delu pa vsak dan odkrijem kaj novega, boljšega.

Za konec pa še nekaj. Poskušajmo se vživeti v človeka v stiski, ki se je nekam zatekel. Kakšen odnos do sebe bi si želeli mi, komu bi se zaupali?

VIRI

1. Berne E.: Kaju igru igraš? Nolit, Beograd 1980.
2. Brajša P.: Človek, spolnost, zakon. Delavska enotnost, Ljubljana 1982.
3. Brajša P.: Kaj je to materinska ljubezen? Otrok in družina, št. 7,8,9,10/85; 1,2,3,4,5/86.
4. Donovan E. M.: Sociološka analiza razvoja motivacije za trezno življenje v klubih anonimnih alkoholikov 1984.
5. Duval L. A.: Otrok, ki se je igral z luno. Ognjišče, Koper 1985.
6. Fromm E.: Imati ili biti. Naprijed, Zagreb 1979.
7. Hudolin V.: Klubovi liječenih alkoholičara. Jumena, Zagreb 1982.

MEMORANDUM O PRAVILNIH PRAKSIH

- 8. Lang B.: Psihoterapije i terapijska zajednica alkoholičara. Jumena, Zagreb 1982.
- 9. Ramovš J.: Alkoholno omamljen, I. del. Mohorjeva družba, Celje 1981.
- 10. Ramovš J.: Boj za življenje družine. Mohorjeva družba, Celje 1983.
- 11. Ramovš J.: Socialni delavec v delovni organizaciji in alkoholizmu. Delavska univerza Boris Kidrič, Ljubljana 1985.
- 12. Rugelj J.: Alkoholizem in združeno delo, 2. izdaja. Univerzum, Ljubljana 1984.
- 13. Rugelj J.: Zmagovita pot - graditelji. Državna založba Slovenije, Ljubljana 1985.
- 14. Zapisi s sestankov društva terapevtov za alkoholizem SRS.

Majda Sečen, socialna delavka, Center za socialno in svetovalno delo, Sevnica.